

Watervogeltelling in januari 1988

Waterfowl census in January 1988

L. M. J. VAN DEN BERGH

In 1988 omvatte de internationale watervogeltelling in ons land de periode van 8-24 januari. Verreweg de meeste tellingen werden uitgevoerd in het voorkeursweekend van 16-17 januari (zie voor indeling teldistricten figuur 1).

Afgezien van een korte koudeperiode aan het begin van de winter, bleven lage temperaturen na half december geheel uit. Zodoende bracht deze midwintertelling een bijzondere situatie in beeld, namelijk het voorkomen en de verspreiding van watervogels in ons land tijdens een uitzonderlijk zachte winter. Vergelijkbare omstandigheden deden zich het laatst voor gedurende een aantal winters in de jaren zeventig.

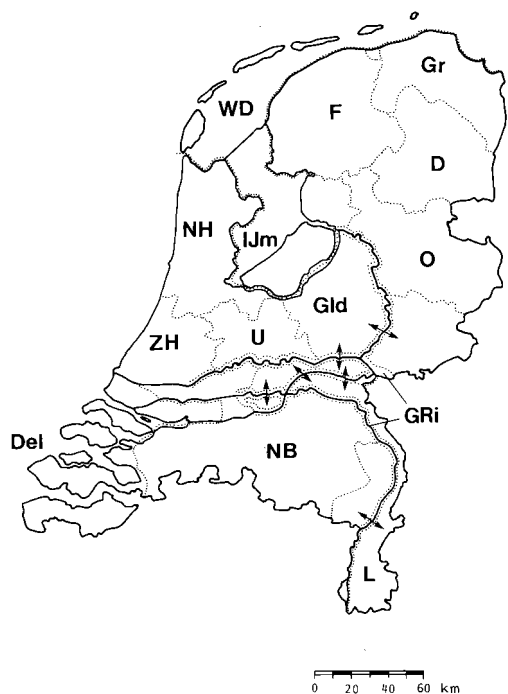
Telresultaten

Er werden in januari 1988 van 560 telgebieden gegevens verzameld (tabel 1, figuur 2). In de

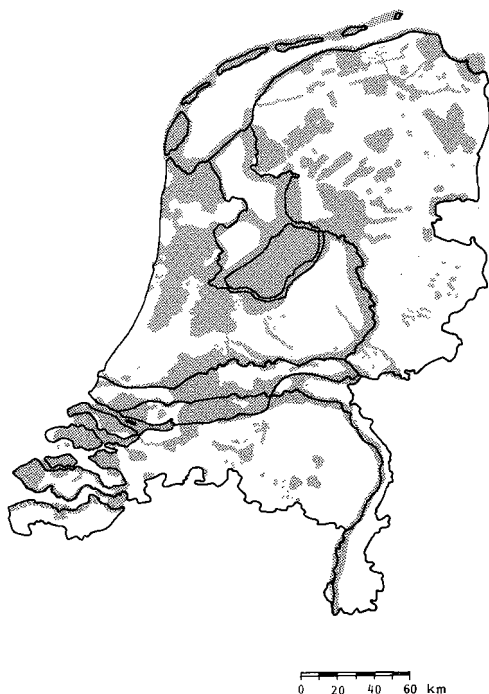
noordelijke provincies werden wat meer gebieden onderzocht dan het jaar ervoor (Van den Bergh 1989), maar uit het Deltagebied kwamen minder gegevens binnen. In totaal werden in Nederland 1 408 000 watervogels geteld, verdeeld over 28 soorten.

Vanwege het zachte weer zaten de vogels in grote groepen verspreid over het gehele land. De grootste aantallen werden geteld in het IJsselmeergebied (237 000), de Waddenzee (223 000), het Deltagebied (212 000), Friesland (179 000), Noord-Holland (170 000) en langs de Grote Rivieren (143 000) (tabel 1).

De Smient was met 433 000 vogels verreweg de talrijkste watervogelsoort in ons land. Het grote aantal was vooral het gevolg van omvangrijke concentraties in Friesland (114 000), Noord-Holland (75 000), het Waddengebied (64 000), het IJsselmeergebied (63 000) en het Deltagebied (45 000).

Figuur 1. Teldistricten in Nederland. *Counting districts in The Netherlands.*

Figuur 2. Overzicht van de getelde gebieden in januari 1988. *Areas counted in January 1988.*

Tabel 1. Resultaten van de telling in januari 1988. *Numbers of waterfowl counted in January 1988.*

District	District	Gr	F	D	O	Gld	U	NH	ZH	NB	L	WD ¹	IJm	GRi	DeI	Totaal
Aantal gebieden	Numbers of areas	35	54	16	45	26	49	89	20	45	1	34	27	35	84	560
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	5	11	23	4	40	53	160	4	21	0	43	65	25	475	929
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	28	140	19	68	57	416	823	173	108	2	66	946	810	5797	9453
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	124	318	111	523	185	760	1274	815	177	0	85	317	1687	476	6852
Kleine Zwaan	<i>C. columbianus</i>	295	195	0	1360	1468	2134	322	492	212	0	634	694	1696	1233	10735
Wilde Zwaan	<i>C. cygnus</i>	66	673	0	73	0	40	39	9	38	0	23	516	487	42	2006
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	3	8	0	0	0	0	370	11	1	0	58070	1004	34	6510	66011
Smient	<i>Anas penelope</i>	12225	113864	23	1432	3229	12152	75499	24090	1869	1	64300	63279	15212	45468	432643
Krakeend	<i>A. strepera</i>	25	59	0	46	2	41	360	76	93	0	17	817	62	1992	3590
Zomertaling	<i>A. querquedula</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Wintertaling	<i>A. crecca</i>	633	2877	340	377	898	238	1509	612	1430	200	7417	4498	1527	3044	25600
Wilde Eend	<i>A. platyrhynchos</i>	29242	40411	13161	16965	7675	14147	31273	13675	14770	4000	64988	30136	31593	65939	377975
Pijlstaart	<i>A. acuta</i>	19	60	12	13	2	0	11	4	134	0	5989	88	156	4889	11377
Slobeend	<i>A. clypeata</i>	34	133	4	2	60	123	224	90	109	0	665	245	17	353	2059
Krooneend	<i>Netta rufina</i>	0	0	0	1	0	3	2	0	0	0	0	1	1	0	8
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	596	2592	531	232	522	887	2554	880	927	20	805	24045	15437	2070	52098
Witoogeend	<i>A. nyroca</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	4	8	13
Kuifeend	<i>A. fuligula</i>	2010	5157	164	522	546	3162	16464	2917	649	0	1253	61579	12717	28267	135407
Toppereend	<i>A. marila</i>	0	6	0	20	0	0	920	0	0	0	471	30244	9	35	31705
Eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	0	0	0	0	0	0	68	0	0	0	9154	5	1	52	9280
IJseend	<i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	3
Zwarte Zeeëend	<i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	0	0	0	16	0	0	0	2776	2	0	174	2968
Grote Zeeëend	<i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	6	0	0	10	17
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	18	13	41	18	0	39	315	103	45	0	491	3079	65	5058	9285
Nonnetje	<i>Mergus albellus</i>	13	88	10	19	4	32	118	211	14	0	58	1560	547	88	2762
Middelste Zaagbek	<i>M. serrator</i>	0	4	0	0	0	0	21	3	0	0	116	11	8	3438	3601
Grote Zaagbek	<i>M. merganser</i>	79	171	12	36	15	30	257	52	6	0	174	1091	397	135	2455
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	89	70	11	81	182	474	1485	212	268	0	250	59	369	529	4079
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	4929	10746	598	3416	4047	12231	35366	14293	4066	0	3345	11381	59660	24322	188400
Zwaan	<i>Cygnus spec.</i> ²	0	0	0	0	18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18
Zwemeend	<i>Anas spec.</i> ²	0	198	6	0	0	186	413	0	0	0	2223	1530	0	11360	15916
Duikeend	<i>Aythya spec.</i> ²	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	78	0	0	0	78
Eend	<i>Anas/Aythya spec.</i> ²	0	1075	0	0	0	0	21	0	0	0	0	0	0	0	1096
Totaal	Total	50433	178869	15066	25208	18950	47148	169887	58722	24937	4223	223498	237192	142522	211765	1408420

¹ onvolledige telling incomplete count, ² niet gedetermineerd not identified

Van de Wilde Eend werden 378 000 vogels geteld, maar doordat deze eenden ook verspreid in kleine aantallen kunnen voorkomen, zullen er zeker zijn gemist en er aanzienlijk meer in ons land aanwezig zijn geweest dan het getelde aantal. De grootste aantallen werden gemeld uit het Deltagebied (66 000) en het Waddengebied (65 000).

De Meerkoet kwam met slechts 188 000 vogels nogal mager uit de bus. Ook deze vogels werden sterk verspreid over het land gezien, met concentraties langs de Grote Rivieren (60 000), en in Noord-Holland (35 000) en het Deltagebied (24 000).

Van de andere watervogelsoorten was alleen het aantal van de Kuifeend groter dan 100 000 vogels. Van de 135 000 getelde Kuifeenden verbleven er 62 000 in het IJsselmeergebied en 28 000 in het Deltagebied. Ook Noord-Holland (16 000) en de Grote Rivieren (13 000) waren vrij belangrijk voor deze soort. Tafeleenden, waarvan er 52 000 werden geteld, waren vooral aanwezig in het IJsselmeergebied (24 000) en langs de Grote Rivieren (15 000), terwijl vrijwel alle getelde Toppereenden (32 000) in het noordelijke deel van het IJsselmeer waren geconcentreerd. Doordat niet al het open water van de Waddenzee bij deze telling was betrokken, kunnen daar belangrijke aantallen Toppereenden aan de aandacht zijn ontsnapt. Dit geldt ook voor de Eidereend en de Middelste Zaagbek, waarvan de opgegeven aantallen voor de Waddenzee klein

zijn. Zachte winters leveren overigens meestal kleine aantallen zaagbekken op. De Brilduiker was op de normale sterkte van omstreeks 9000 vogels present. Deze soort verbleef vooral in de Deltawateren (5100) en op het IJsselmeer (3100). De Wintertaling was met 26 000 vrij talrijk. Deze soort vertoefde vooral in de Waddenzee (7400), het IJsselmeergebied (4500), de Deltawateren (3000) en Friesland (2900). Pijlstaarten (11 000) concentreerden zich het meest in de slikkige gebieden van de Waddenzee (6000) en het Deltagebied (4900). Bij de Krakeend, waarvan er 3600 werden geteld, valt het grote aantal (2000) in het Deltagebied op. Voor de Bergeend was vooral de Waddenzee van belang, want daar verbleven maar liefst 58 000 van de 66 000 getelde vogels.

Het zachte weer zorgde voor grote aantallen zwanen in ons land. Vooral de Kleine Zwaan was talrijk (11 000) en verbleef in flinke groepen in de polders ter weerszijden van de Eem, langs de Grote Rivieren, in Overijssel en in het Deltagebied. Een onverwacht groot aantal Wilde Zwanen bleek zich deze winter in Nederland te bevinden. Er werden 2000 vogels van deze soort geteld, vooral in Friesland (670), het IJsselmeergebied (520) en langs de Grote Rivieren (490). Mogelijk is dit een nasleep van de laatste serie strenge winters, waarin Wilde Zwanen ons land als overwinteringsgebied hebben herontdekt.

Kleine Zwaan (Bert Bos). *Bewick's Swan* *Cygnus columbianus*.

Tabel 2. Overzicht van internationaal belangrijke watervogelconcentraties in januari 1988. *List of internationally important waterbird concentrations (numbers of times a species exceeds 1% level).*

Gebied	Aantal malen 1%-norm	Gebied	Aantal malen 1%-norm
Leekstermeer, Gr	Smient 2x	Gooimeer, Fl	Smient 1x
Onner- en Oostpolder, Gr	Kleine Zwaan 2x	Oostvaardersplassen, Fl	Wintertaling 2x
Dollard, Gr	Wintertaling 1x	Oostelijk Flevoland, Fl	Kleine Zwaan 2x
	Bergeend 1x	Oostvaardersdijk, Fl	Kuifeend 3x
Negenboerenpolder, Gr	Bergeend 1x		Tafeleend 6x
Westpolder/Julianapolder, Gr	Bergeend 1x		Nonnetje 6x
Noordpolder, Gr	Bergeend 1x	Enkhuizerdijk, Fl	Toppereend 4x
Lauwersmeer, Gr/F	Kleine Zwaan 3x	Zuidelijk Flevoland, Fl	Kuifeend 3x
	Smient 3x		Wilde Zwaan 2x
Terschelling, F	Pijlstaart 4x	Lemmer-Kamperhoek, Fl	Kleine Zwaan 3x
	Smient 3x	Texel, NH	Smient 2x
	Bergeend 3x		Bergeend 2x
Ameland, F	Bergeend 8x		Kleine Zwaan 2x
	Smient 2x	Balgzand, NH	Bergeend 2x
Zwarte Haan-Holwerd, F	Bergeend 6x	Wieringermeerpolder, NH	Kleine Zwaan 1x
Holwerd-Paesens, F	Bergeend 7x	Medemblik-Den Oever, NH	Toppereend 15x
Grote Wielen, F	Smient 2x	Edam-Schardam, NH	Smient 2x
Kollumerland, F	Wilde Zwaan 4x		Toppereend 1x
Terkaplester Poelen, F	Smient 4x	Polder Zeevang, NH	Smient 1x
Beetsterzwaag-Tijnje, F	Smient 2x	Wormer- en Jisperveld, NH	Smient 2x
Goingaripster Poelen, F	Smient 1x	Twiske en Oostzanerveld, NH	Smient 3x
Sneekermeer, F	Smient 2x	Eilandspolder, NH	Smient 2x
De Oude Venen, F	Smient 8x	Amsterdam-Monnikendam, NH	Smient 4x
De Rottige Meenthe, F	Kleine Zwaan 1x		Kuifeend 3x
Polders Blankenham, O	Kleine Zwaan 2x		Tafeleend 1x
Blokzijl-Vollenhove, O	Kleine Zwaan 1x	Bullewijkerplas, NH	Smient 3x
Barsbekerbinnenpolder, O	Kleine Zwaan 2x	Krimpenerwaard, ZH	Kleine Zwaan 1x
Polder Gennerbroek, O	Kleine Zwaan 1x	Grevelingen, ZH/Z	Kleine Zwaan 2x
Staphorst-Rouveen, O	Kleine Zwaan 2x		Middelste Zaagbek 2x
Polder Mastenbroek, O	Kleine Zwaan 1x	Dreischor-Zonnemaire, Z	Kleine Zwaan 2x
Deventer-Zwolle, O/Gld	Kleine Zwaan 6x	Veerse Meer, Z	Middelste Zaagbek 3x
	Wilde Zwaan 1x	Yerseke-Kreekrak, Z	Pijlstaart 2x
	Meerkoet 1x		Bergeend 1x
Polder Oosterwolde, Gld	Kleine Zwaan 6x	Braakman, Z	Kleine Zwaan 1x
Putterpolder, Gld	Kleine Zwaan 2x	Verdronken Land van Saeftinghe, Z	Smient 2x
Polder Arkemheen, Gld	Kleine Zwaan 4x	Markiezaat van Bergen op Zoom, Z/NB	Krakeend 1x
Millingen-Erlecom, Gld	Nonnetje 1x	Slikken van De Heen, NB	Kleine Zwaan 2x
Nijmegen-Ochten, Gld	Kleine Zwaan 5x	Brabantse Biesbosch, NB	Kuifeend 3x
Loenderveense Plas, U	Smient 1x		Smient 2x
Eempolders, U	Kleine Zwaan 5x		Krakeend 1x
Bikkerspolder/De Haar, U	Kleine Zwaan 5x	Vughtse Gement, NB	Kleine Zwaan 1x

Internationaal belangrijke concentraties

In ons land zijn de laatste jaren enkele gebieden onder de bepalingen van de Ramsar Conventie geplaatst vanwege hun grote internationale betekenis voor watervogelpopulaties. Een aantal voor watervogels belangrijke gebieden is in bezit van of in beheer bij natuurbeschermingsinstanties of is anderszins, bijvoorbeeld door planologische aanwijzing, min of meer veilig gesteld. Veel andere gebieden missen echter nog iedere vorm van bescherming, terwijl zij toch voor watervogels belangrijke steunpunten vormen in hun internationale verspreidingspatroon (Rooth 1989). Tabel 2 geeft een overzicht van alle internationaal belangrijke watervogelconcentraties in januari 1988 (in veel gebieden kwamen tevens internationaal belangrijke aantallen ganzen voor, die hier echter niet zijn opgenomen). Duidelijk blijkt dat zelfs in een zachte winter veel gebieden in ons land internationaal belangrijke concentraties herbergen. Vooral voor Smient en Kleine Zwaan kwamen veel 1%-normoverschrijdingen voor (zie voor 1%-norm Osieck 1982). Het probleem bij deze soorten is dat zij op veel plaatsen voorkomen in binnendijkse graslandgebieden (Kleine Zwanen ook op akkers), die naar hun gebruik vaak moeilijk als wetland kunnen worden beschouwd. Zij ontbreken in de regel in overzichten van wetlands, wat in feite een uitsluiting inhoudt voor een nominatie als beschermd refugium voor watervogels. Het grote aantal 1%-normoverschrijdingen in dergelijke ge-

bieden geeft de wenselijkheid aan om het begrip wetland op dit punt nader uit te werken.

Summary

In this paper the results of the waterfowl census in January 1988 in The Netherlands are given. During 8–24 January 1 408 000 birds covering 28 species in 560 areas were counted. The most numerous species were Wigeon, Mallard, Coot, and Tufted Duck, with over 100 000 birds each. Shelduck, Pochard, Scaup and Teal had over 25 000 birds each. As a result of the mild weather, a peak number (at least 11 000) of the Bewick's Swan was recorded. The number of Gadwall (3600) was also a new record for the country. Sixty-three areas held one or more species with at least 1% of the NW. European flyway population (tab. 2).

Literatuur

- VAN DEN BERGH L. M. J. 1989. Watervogeltelling in januari 1987. *Limosa* 62: 75-80.
OSIECK E. R. 1982. Belangrijke waterrijke vogelgebieden in Nederland. *Limosa* 55: 43-55.
ROOTH J. 1989. Lijst van internationaal belangrijke wetlands in Nederland. In A. L. SPAANS (red.), *Wetlands en watervogels*. Pudoc, Wageningen.

*L. M. J. van den Bergh,
Rijksinstituut voor Natuurbeheer,
Postbus 9201, 6800 HB Arnhem.*

Aanvaard voor opname 3 november 1989

